Joan Jonas, *Reanimation*, 2018
© Seraphina Neville, Tate Photography

Nereye Doğru Gidiliyor?

ALİ AKAY

“Covid-19 sanat dünyasında nasıl bir etki yarattı?” sorusu soruluyor ve sanatçıların, fiziksel izolasyon sırasında neler düşündüğü, neler hissettiği, çalışmalarında neler yaptığı merak ediliyordu. Onlar da bu sorulara benzer cevaplar vermek durumunda kalarak yaptıklarını, çalışmalarını, daha evvelki hıza karşı yavaşlamanın getirdiği insani hallerini sanatseverlerle paylaştılar. İçlerinde çok ilginç şeyler söyleyenler de vardı tabii. Sanat yazarları ise yazılacak konuları benzer bir şekilde kaleme aldı, içlerinden geçen duyguları ve düşünceleri paylaştı. Peki galeriler ne yaptı? Sanatta bizi nasıl bir dönüşüm bekliyor?

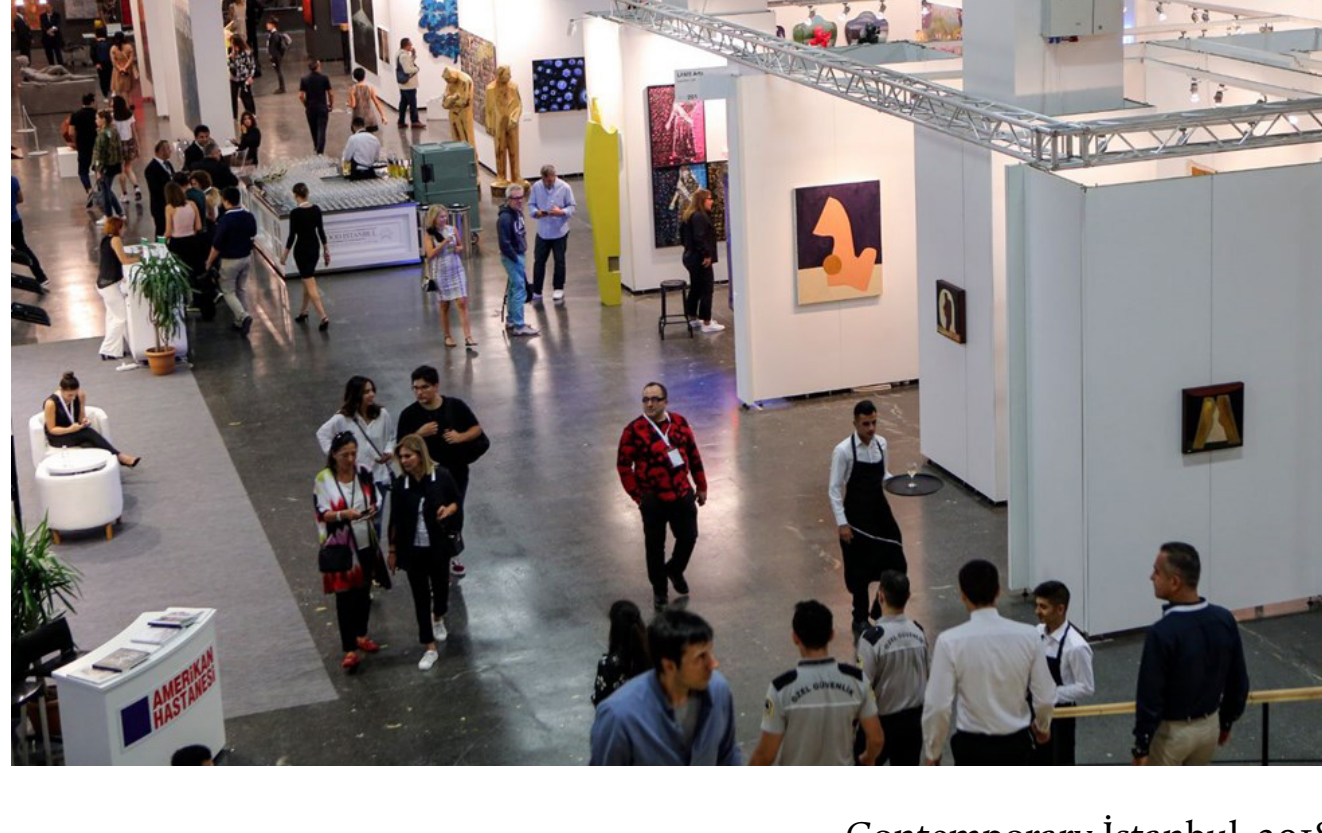
Bir tarih:

Bana kalırsa Türkiye’de bilhassa iki galeriyle “galeri sistemi” denilen dönemi başlatan, 1976 sonrasında hızlanan ve bugün mevcut olmayan bazı galeriler 1980 darbesinde kesintiye uğrasa da işlerin düzluğe çıkmaya başladığı yıllarda modern Türk sanatını bizlere gösterdi. O dönemde neredeyse bir-iki sanat yazarı vardı. Onlar da çoğu Akademi’den olan ressamlar üzerine (bilhassa erkek ressamlar) yazılar, hatta kitaplar kaleme aldı (Sezer Tansuğ ve Remzi Kitabevi) ve çeviriler yaptı (sanat çevirmeni olarak burada bilhassa Kaya Özsegin’i anıyorum).

1990’larda çağdaş ve sonraki adıyla *güncel* sanat öne çıkarak sanat bileşkelerini değiştirdi; estetik teoriyle birleşen felsefe ve bilhassa sosyoloji, sanatın yeni bileşkesini oluşturdu. Bu anlamda özellikle Fransız modern felsefesi (Foucault, Deleuze-Guattari, Lyotard, Baudrillard, Derrida) ve sosyolojisi (Bourdieu, Maffesoli) sanat eleştirisiyle (Bourriaud ve ilişkisel estetik) yeni bileşkeyi İstanbul’da 90’lı yılların hemen başında kurabildi. Bu anlamda, bir İstanbul avangardından söz edebilirim. *Toplumbilim* dergisi de bu rolü üstlenmişti: “Sezgisel Sosyoloji” üst başlığıyla felsefe, estetik ve sosyoloji harmanlanmaya başlandı. Bu durum, İstanbul Bienalleri’nin de bir parçası olarak sanattaki dönüşümle aynı zamanda gelişti.

8. İstanbul Bienali, 2003, “Şiirsel Adalet”
Küratör: Dan Cameron, Afiş

Sanata bakışta düşünce ve refleksiyon üzerine kurulu bir perspektif, 90’lı yılların sonuna ve hatta 2003 yılına kadar sürdü. Haldun Dostoglu’yla 1997 İstanbul Bienali’nde moderatörlüğünü yaptığım küratörler panelinden sonra Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi amfityatrosu çıkışında konuşurken, ortak fikrimizi dile getirmiştik: “Bienal dünyasıyla galeri dünyası arasında kopma oluştu!”. Haldun Dostoglu galerici, ben ise o panelin moderatörü olarak iki ayrı bakışın içinde yer alıyorduk. Daha sonra Dan Cameron’un küratörlüğünü yaptığı İstanbul Bienali’nin gerçekleştiği 2003 yılında, Amerikalı koleksiyoncular gelip Türk sanatçılardan eser almaya başladı. 2008-2010 yıllarından itibaren ise bankaların yüzlerinin çağdaş sanata doğru dönmesi ve sanat fuarlarının önem kazanmasıyla birlikte galerilerin çoğalma dönemine geçildi.

Contemporary İstanbul, 2018

Bugüne doğru:

Contemporary İstanbul’un 2011 galeriler toplantısında gözümle nerdeyse elli yeni galeri saydım. Sanat, çağdaş bir sanattı. Modern sanat yavaşça arka planda kalıyordu. Genç galeriler ve genç sanatçılar ortaya çıkmaya başladı; ancak fuar sistemine bağlı şekilde. Bu sırada, Türkiye’deki *koleksiyoncu gustosuna* ait bir sanat peydahlandı. Hakim olmaya başlayan, “yeni modern”di. 1990’ların değişik duruşu arkada durmaya başladı. Sanat pazarı *sanat piyasasına* dönüşmeye başladı ve *portföy yapan* koleksiyoncular türedi. Ekonomi refleksiyonun öyle bir yerini aldı ki, sanat merkezleri açılışlara yazar olarak gazetelerin ekonomi sayfalarında yazanları davet etmeye başladı. Türkiye içinde ve dışında seyahatler arttı, sergilere kurumlar tarafından davet edilen gazeteci-yazar işlevi değişti. Sanat üzerine yazmaktan çok ekonomik değerler üzerinden gelişen bir sanat piyasası kurgulandı- hatta belki de kuruldu! Sanat ve sanatçı veya sanat yazarı geride durmaktayken eski ilişkilerin (sanatçı ve koleksiyoncu ilişkisini bağlayan galerici) yerine sanatçıyı geride bırakan galerici ve koleksiyoncu ilişkisi baş göstermeye başladı. Bu sistem ekonomik bir dönüşümün göstergesiydi; sanat, iyi para etmeye başlamıştı. Yerel veya uluslararası fuarlar üzerine yerleşen yeni bir medya oluştu. Sanat konuşulan olmaktan çok, “Ne kadar para eder?” sorusuna yaslandı. Değişen ve zenginleşen Türkiye’yle birlikte değer anlamı, sanat düşüncesinden parasal olana yüz çevirdi. Son olarak, yaklaşık üç-dört senedir ekonomik krize sanat krizi de eklenmeye başladı.

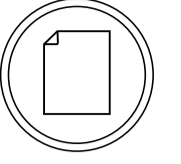
Bugünden yarına:

Covid-19, bu krizleri yeniden tetikledi ve bunu en iyi görenler de sanatçılar oldu. Uzun zamandır arkada durdukları yerden görünür kılınmaya başladılar; ön plana gelip, kendi eserleri üzerine konuşmaya sevk edildiler. Atölyeler ve düşünceler yine görünür olmaya başladı. Dünya çapındaki galerilerin yaşadığı krizler sanat sayfalarında okunmaya başlandı: New York Times’da çıkan, sanatçıları arasında Joan Jonas, Urs Fisher, Ed Atkins, Y. Kounellis Estate, , Alex Katz, Jeremy Deller gibi isimlerin olduğu Gavin Brown Galeri’nin 26 yıl sonra kapanıp Barbara Gladstone ile birleşeceği haberi, yeni bir dönemin de habercisi mi?

Jeremy Deller, *Don't Worry Be Angry*, 2017

Sanatın tekrar konuşulmaya başlanacağı bir dönemeçteyiz belki de. Peki eskiden olduğu gibi, piyasa sanatı kurmak değil ama takip etmek zorunda kalacak mı? Yoksa yine spekülasyonlara açık bir şekilde *yersiz-yurtsuzlaşan* hali, tekrar yerine-yurduna mı sokacak? Kurumların -müzeler, galeriler, piyasa ile fuarlar- ve ekonominin hakimiyetinden bağımsızlaşan bir sanat alanına geri dönebilecek miyiz? Sanat, Türkiye’de arşiv sergisi adı olarak “O zamanlar konuşuyorduk”(SALT Galata) dönemine tekrar dönecek mi? Sanatın ne olduğu tekrar gündeme gelecek mi? Zaman bize ne gösterecek? Belki koleksiyoncular da bu yeni dönemde daha fazla bilinçleneceklerdir. Bekleyelim. Belki de sanat tekrar kaybettiği merkeze gelecektir; geriye dönmek üzere değil, daha ileri gitmek için.

KÖŞE:

“Canan’ın bende ayrı bir yeri vardır.”

Ari İstanbulluoğlu